

ریزه کاریهای اسلام

الطهور نصف الايمان .

نیمی از ایمان را نظافت و پاکیزگی تشکیل میدهد.

بنی الاسلام علی النظافة

پایه های کاخ با عظمت اسلام بر پاکیزگی و رعایت

بهداشت استوار شده است .

النظافة من الايمان .

یکی از نشانه های ایمان رعایت نظافت و

پاکیزگی است

* بهداشت و نظافت از نظر اسلام

* روی سخن بادانشجویان و ...

* آب تنی و استحمام در اسلام

* از این ریزه کاریها لذت نمیبرید ؟

* يك روايت جالب و افتخار آمیز

* * *

* بهداشت و نظافت از نظر اسلام

در اولین صفحه کتابهای فقه اسلامی يك کلمه حساس و جالب به چشم میخورد

و آن اینست : « کتاب الطهاره » راستی جای بسی افتخار است که در نخستین مرحله

پیرامون این مسئله حیاتی بحث میشود ، اسلام علی رغم بی اطلاعی پاره ای از

مردم به سواد که عمل نظافت و بهداشت را رعایت نمیکنند ، عالیترین و جامعترین

دستورات را درباره نظافت و بهداشت داده است آنها در دورانی که اسمی از تمدن

و بهداشت نبود .

اسلام نصف ایمان را نظافت و پاکیزگی معرفی کرده و نصف دیگر آنرا نماز و سایر عبادات میداند ، اینک بطور فشرده پاره ای از ریزه کاریهای اسلام را در این پاره مطالعه میفرمائید :

اسلام درباره نظافت دندان و دهان و بینی و ناخن و مو و لباس و خانه ، هر کدام دستور جداگانه و اکید داده است . در پاره دندان دستور مسواک کردن داده است . پیغمبر اسلام فقط در شب سه مرتبه مسواک میکرد قبل از خواب (۱) و هنگام بیدار شدن و قبل از رفتن به مسجد برای نماز صبح ، و در موقع خواب مسواک در کنار بسترش بود و میفرمود : اگر اسباب مشقت برای پیروانم نمیشد مسواک کردن را بر آنان به عنوان یک امر واجب و فرض معرفی میکردم . و شاید رمز اینکه بر آنحضرت واجب بوده است (۲) این باشد که چون او رهبر اجتماع است اولاً باید خود مظهر نظافت باشد و ثانیاً برای اینکه کلام او در اعماق دل مردم اثر کرده نافذ باشد . و ضمناً مقرر داشته است که هر کس مسواکی اختصاصی برای خود داشته از زدن مسواک دیگران بدندان خود ، خودداری کند و همچنین شانه و هوله که این دو نیز اختصاصی است یعنی اگر در خانه ای ۵ نفر زندگی می کنند باید ۵ مسواک و ۵ هوله و ۵ شانه جداگانه داشته باشند و همین معنی را یکی از دانشمندان بصورت این شعر در آورده است :

ثلاثة ليس لها اشتراك المشط والمندیل و السواک

و درباره نظافت دهان دستور بمضمضه داده است یعنی پیش از هر وضوء شایسته است که ۳ بار با آب سالم و دست نخورده دهان را بشویند (۳) و برای نظافت بینی دستور باستنشاق داده است که آن نیز سه بار با آب پاکیزه است که بوسیله آن گرد غباری که در داخل بینی است بیرون آمده بهداشت این عضو

(۱) مکارم الاخلاق جلد اول ص ۴۶ چاپ جدید .

(۲) بحار الانوار - ج ۶

(۳) ان افواهکم طرق القرآن فطیبوها بالسواک ، ترجمه: دهان شماره

قرآن و مسیر تلاوت آنست آنرا بوسیله مسواک زدن پاکیزه گردانید (محمجة - البیضاء ص ۲۹۶ ج اول)

حساس تأمین شود. و در خصوص نظافت موی سر نیز فرموده است کسی که موی سر را میگذارد در نظافت و مراقبت از آن باید کوشا باشد (۱) و رسول اکرم خود یک شانه داشت که همیشه همراه او بود و اختصاص با آن حضرت داشت.

درباره گرفتن ناخن و نظافت آن بخش جداگانه‌ای در کتب اسلامی باز کرده تحت عنوان **تقلیم الاظفار** بطور مبسوط تشریح کرده فوائد آن را خاطر نشان ساخته اند برای اطلاع بیشتر به ص ۷۰ کتاب مکارم الاخلاق چاپ جدید و ص ۳۲۸ تا ص ۳۳۰ کتاب **محجة البیضاء** ج اول چاپ جدید، مراجعه شود. و درباره نظافت لباس دستورات اکید و جامعی در کتابهای اسلامی به چشم میخورد از جمله پیامبر اکرم میفرمود کسی که لباسی برای خود انتخاب کند باید در پاکیزگی و تنظیف آن بکوشد (۲)

و درباره نظافت منزل نیز در اسلام پیش‌بینی‌های لازم شده است از آن جمله گفته‌اند (۳): خانه‌های خود را تمیز و پاکیزه کنید و مانند یهود کثیف و آلوده نباشید و همچنین رعایت نظافت منزل و اثاث منزل و جاروب کردن درب‌خانه را موجب زیادتى رزق معرفى کرده‌اند.

چنانچه ملاحظه فرمودید بمنظور مبارزه با کثافات و آلودگیها برای هر کدام جداگانه دستورات صریح و مؤکدی دارد که متأسفانه در بسیاری از رسائل عملی‌نامی از آنها نیست و بقول بعضی از دانشمندان در مناظر و مجالس نیز کمتر اسمی از آنها برده میشود و بهمین جهت اکثر مسلمین این حقائق را فراموش کرده و چه بسا در میان مسلمین افراد آلوده بکثافات دیده شده که در اثر عدم رعایت اصول بهداشتی اسلام مبتلا بهمه گونه امراض میشوند. (۴)

و چیزی که بیشتر ما به تأسف است اینست که طبقه جوان و خصوصاً تحصیل کرده‌ها

(۱) من اتخذ شعراً فلیحسن ولا یتهم. محجة البیضاء جلد ۱ ص ۳۱۰ از رسول اکرم (ص).

(۲) من اتخذ ثوباً فلینظفه. مکارم الاخلاق ج ۱ ص ۱۱۷

(۳) اکنسوا افنیکم ولا تشبهوا بالیهود. غسل الاناء و کسح الفناء مجلده

للرزق مکارم ص ۱۴۵

(۴) مطهرات در اسلام ص ۸۱

روش اینگونه مسلمانان آلوده و بی بهداشت را معرفی اسلام دانسته از حقائق اسلام دلسرده میشوند

* روی سخن با دانشجویان و ..

بطور کلی در این مقاله روی سخن با دانشجویان عزیز و جوانان و تحصیل کرده ها و کارمندان ادارات است ما از آنان می خواهیم که اسلام را از مجرای روش عوام و توده بیسواد نشناسند بلکه حقایق عالیله اسلامی را در پیرامون بهداشت و نظافت که دو مسئله حیاتی است در کتابهای پر ارزش اسلامی که قرنهاست نوشته و تالیف شده است مورد بررسی و مطالعه دقیق قرار دهند .

ما صد در صد اطمینان داریم که اگر با چشم خریداری دستورات اسلامی را از نظر بگذرانند بدون تردید علاقمند شده شیفته و فریفته این حقائق و آورنده آن خواهند شد ما از آنان تقاضا می کنیم که اگر مجال و حوصله مطالعه کتابهای فقهی و رساله های عملیه فقههای اسلامی را ندارند، لااقل کتابهای بهداشت اجتماعی در اسلام تالیف آقای دکتر نصیری ، و مطهرات در اسلام تالیف آقای مهندس بازرگان و بالاتر از این دو، کتاب حفظ الصحه در اسلام تالیف دکتر تومانیان را با دقت مطالعه نمایند.

* آب تنی و استحمام

جای تردید نیست که آب تنی و استحمام در تأمین بهداشت و نظافت و ایجاد روح نشاط فوق العاده مؤثر است زیرا بدن انسان همواره در معرض گردوغبار و خروج عرق و سموم از منافذ جلدی است که باید بوسیله استحمام و آب تنی بدن را از اینگونه آلودگیها پاکیزه کرد، خوشبختانه در اسلام انواع آب تنیها و استحمام (۱) پیش بینی شده است که برخی واجب و باره ای مستحب، گاهی مربوط بزمان مخصوص و گاهی مربوط بمکان، مخصوص و گاهی نیز مربوط بانجام کارهای مخصوص میباشد.

گذشته از آب تنیهای واجب (غسل جنابت، حیض، استحاضه، زایمان، تماس بامیت، غسل اموات، غسلی که بنذر واجب میشود) انواع واقسام آب تنیهای مستحب در اسلام مقرر شده است که ما تنها نام آنها را برده و فقط به تشریح ریزه کاریهای

(۱) نویسنده، آب تنی و استحمام را بجای کلمه (غسل در اصطلاح دینی) بکار برده اند .

یکی از آنها می پردازیم .

برخی از دانشمندان تعداد غسل‌های مستحب را از صد متجاوز دانسته اند در ماه رمضان یک شب در میان مستحب است آب تنی (غسل) و در ده شب اخیر هر شب و در شب ۴۳ گذشته از آب تنی در او شب در آخر شب نیز دستور آب تنی داده اند بنا بر این تنها در ماه رمضان ۲۲ آب تنی مستحب داریم و برخی از دانشمندان اسلامی گفته اند که در همه شب آب تنی مستحب است که بنا بر این سی و دو تا می شوند (۱) و همچنین آب تنی در عید فطر و قربان و همچنین آب تنی در روز هشتم ذیحجه (یوم الترویج) و همچنین آب تنی در روز عرفه و غدیر و اول و وسط و آخر ماه رجب و روز مبعث (۲۷ رجب) و روز ۲۴ ذیحجه (یوم المباهله) و روز نهم شعبان و روز ۱۷ ع ۱۰ و عید نوروز و ۱۲ ع ۱۰ و ۲۵ ذیقعد (دحو الارض) و در هر شب جمعه و اما آب تنی‌هایی که مربوط به مکان مخصوص هستند عبارتند از آب تنی هنگام ورود در مکه و هنگام ورود در مسجد الحرام و برای ورود در حرم مدینه و ورود در مسجد النبی و همچنین ورود در حرم ائمه (ع) و برای تکرار در تشریف با عتاب مقدسه آب تنی نیز تکرار میشود و **بلاخره** برای طواف و وقوف در عرفات و توقف در مشعر و برای ذبح و نحر و تراشیدن موی سر و رمی جمره و زیارت ائمه از دور و زیارت ائمه در عالم رؤیا و برای نماز حاجت و نماز استخاره و اعمال داود و برای گرفتن تربت حسینی و برای شروع در سفر مخصوصاً زیارت کربلا و همچنین نماز استسقاء و توبه از ارتداد و گناه و برای تظلم و شکایت از ظالم در پیشگاه الهی و همچنین تأمین جانی و مالی از شر ظالم و برای نماز شکر و برای تحمیل نشاط جهت خواندن نماز شب و امور دیگر نیز باید آب تنی و یا باصطلاح غسل نماید (۲) .

* از این ریزه کاری‌ها لذت نمی‌برید؟

از میان تمام آب تنی‌ها و انواع استحمام تنها ریزه کاری‌های یکی را که غسل جمعه باشد خاطر نشان می‌سازیم. نمیدانم شما خوانندگان عزیزمانند این جناب

(۱) عروة الوثقی ص ۱۳۷

(۲) « « « « ۱۴۰

از خواندن و شنیدن این حقايق لذت میبرید یا نه؟ و آیا بر بنیان گذار پر افتخار اسلام درود میفرستید یا خیر؟

در کتاب شرح نخبه می نویسد: قول بوجوب غسل جمعه بسیار قوی و مستدل است (۱) و نظر با همیتی که در اخبار و کلمات پیشوایان دینی در باب آب تنی و استحمام در روز جمعه داده شده است جمعی از فقها آنرا واجب دانسته اند از جمله کلینی و صدوق و شیخ بهاء الدین عاملی (۲) ولی اکثریت آنرا مستحب مؤکد دانسته کلمه و جوب را حمل بر تاکید آن کرده اند اینک ریزه کاریها: ۱- آنقدر اهمیت دارد که اگر در روز جمعه ترك شد در روز شنبه بعنوان قضا آنرا بجا آورند (در میان تمام مستحبات اسلامی فقط نماز شب و غسل در روز جمعه مانند واجبات قضا دارند) ۲- اگر احتمال دهد که در روز جمعه موفق نمیشود یا دسترسی بآب ندارد میتواند روز پنجشنبه آنرا انجام دهد ۳- اگر پنجشنبه انجام داد و آب تنی کرد پس روز جمعه نیز دسترسی پیدا کرد آنرا تکرار میکند ۴- اگر امر دائر شنبین مقدم داشتن در روز پنجشنبه و یا تاخیر تا روز شنبه مقدم داشتن آن بهتر است.

۵- بر هر مردوزن مسلمانی است که در هر جمعه آب تنی کند، مردها در سفر و حضوری زنها تنها در حضر، و در حال مسافرت از نظار ارفاق و همچنین تحفظ، استحباب آب تنی از آنها برداشته میشود و هر پرسو دختری که بسن بلوغ میرسد این وظیفه متوجه آنان میشود.

۶- کودک ممیز که خوب و بد را تشخیص میدهد نیز در روز جمعه باید آب تنی کند اگر چه بسن بلوغ نرسیده باشد ۷- ترك آن مکره شمرده شده حتی دستور داده اند که تارك آن استغفار کند مانند کسی که مرتکب گناهی شده باشد.

آیا اهمیت به نظافت و پاکیزگی بیش از این میشود؟ راستی درود فریادان بر روان پاک و تائبك مؤسس اسلام، که در ۱۴ قرن پیش که اسمی از تمدن در

(۱) والقول بوجوبه قوی جدا شرح نخبه ص ۲۷۸

(۲) عروة الوثقی ص ۱۳۵

اروپا نبود و مردم آنسامان تا یکی دو قرن پیش روی حصیر کثیف و آلوده ای با سگهای خود در يك جازندگی کرده و از يك نظر غذا می خوردند و در انواع آلودگیها غوطه ور بودند و عقشان نمی رسید که با دستمال و یا هوله ای دست و صورت خود را خشک کنند (۱) بنیان گذار اسلام چنین دستورات نورانی و حیات بخشی برای بشر آورد .

* يك روايت جالب و افتخار آميز

علی علیه السلام هوله ای داشت که دست و صورت خود را با آن خشک می کرد و سپس آنرا در محل مخصوص خود بمیخی آویزان می کرد و احدی از اهل منزل دست بآن هوله نمی زد (۲)

نظافت و پاکیزگی در زندگی پشویان اسلام بیش از هر چیز رعایت میشد حتی اگر گاهی افرادی نظافت را رعایت نمی کردند مورد اعتراض واقع میشدند برای مثال برخی از باران پیغمبر دندانهای خود را مسواک نکرده به حضورش شرفیاب میشدند می فرمود : مالی اراکم تدخلون علی قلحا استاکوا - ترجمه : چرا دندانهای خود را مسواک نکرده به نزد من می آئید بروید دندانهای خود را مسواک کنید (۳)

در اسلام نه تنها بهداشت فردی و در اهتمام است بلکه در باره بهداشت اجتماعی اهمیت بیشتری داد شده است *در مقامات فرنگی*

اسلام درباره نظافت آب آشامیدنی اهمیت داده است و لذا از آب آشامیدنی پاکیزه و تصفیه شده تمجید کرده است و آلوده کردن آب آشامیدنی را بهیچوجه تجویز نمیکند، از انداختن آب دهان و بینی و یا ادرار کردن در آب جاری و آب را کد و حتی جوی آبی که فعلا آب ندارد و بعداً آب از او جاری میشود پشت جلو گیری کرده است و هنگامیکه از امام سؤال میکنند مواردی را که ادرار

(۱) عظمت مسلمین در اسپانیا.

(۲) کانت اعلی علیه السلام خرقة یمسح بها و وجهه تم بعلتها علی و تد و لای مسح

بها غیره . و مسائل تألیف شیخ حر عاملی کتاب طهارت .

(۳) مجله ص ۲۹۷

کردن در آن مکروه و ناپسند است در پاسخ میفرماید : از ادرار کردن در زیر درخت میوه دار و آب جاری و جوی آب و معابر عمومی و در ب خانه ها باید خود - داری کرد . آب خوردن از ظرفهای شکسته و لپ پریده و از ظرف دسته ظرف که معمولاً آلوده است از نظر اسلام مکروه است و بالعکس آب خوردن از قدهای شامی که بهترین ظروف آن روز محسوب میشد و پاکیزه و تمیز بود بنام اینکه پاکیزه ترین ظرفها بودند مورد ستایش بود و نیز از آشامیدن آب بادهان مانند بهائم جلوگیری کرده است . شستن دستها را قبل از غذا و بعد از غذا از ضروریات بهداشتی معرفی کرده است و درباره شستن دستهای اطفال هنگام غذا و بعد از غذا دستور صریح و جداگانه داده است . در اسلام آلوده کردن مسجد را تحریم و پاک کردن آنرا واجب دانسته و برای تنظیف و حتی جاروب کردن آن تأکید کرده است و انداختن اخلاط سینه و دهان را در مسجد بسیار مذموم و نکوهیده معرفی نموده است و اگر دقت کنیم خواهیم دید اکثر غسلهای واجب و مستحب برای مواقعی است که مسلمین در یکجا اجتماع میکنند . مثلاً وضوء گرفتن و یا غسل کردن قبل از ورود به مسجد را که محل اجتماع است لازم دانسته و غسل جمعه را قبل از اجتماع در مسجد برای شرکت در نماز دسته جمعی لازم دانسته و در شبهای ماه رمضان که اجتماعات مذهبی میشود غسل را مستحب قرار داده زیرا مسلمین در هنگام اجتماع باید مظهر نظافت و پاکیزگی باشند و بلکه گذشته از نظافت کامل عطر نیز استعمال کنند تا از برخورد و مواجهه با یکدیگر لذت ببرند و هیچگاه بوی عرق پایا زیر بغل یا لباس آنان موجب ناراحتی و تنفر آنان نشود ، و شخصی که بدنش آلوده بجنابت است هر چه زودتر باید آب تنی کند و احوق ورود در مسجد ندارد و خوابیدن و تماس با قرآن و غذا خوردن و آب آشامیدن و تجدید عمل جنسی و پاره ای کارهای دیگر مکروه است تا هر چه زودتر خود را شستشو کند و برای اینکه اسلام دین حرج و مشقت نیست این امور را تحریم نکرده و کراهت آنها را پاک و وضو گرفتن مرتفع ساخته است برخلاف آئین یهود و بعضی ادیان دیگر که مشکلات طاقت فرسا و غیر عادلانه ای در این باب دارند که ما از ذکر آنان صرف نظر میکنیم ، اسلام طهارت و نظافت را جزء عبادات معرفی کرده در آنها قصد قربت

را شرط میدانند و برای ورود در اکثر عبادات از جمله نماز و روزه و اعمال حج و ورود در مساجد و تماس با قرآن طهارت را شرط دانسته است. اسلام دستور داده است اطافهارا سفید کنید و بادست آلوده بالباس دیگران تماس نگیرید و حتی اگر بادوا نکشت آلوده خود لباس دیگری را بگیرید و یا انگشت خود را بآن بمالید مسئولیت دارید اسلام درباره پاکیزه نگه داشتن امکانه عمومی و آب چاه بسیار اهمیت داده است پیشوایان اسلام گذشته از آنکه همواره لباسهای پاکیزه و تمیز می پوشیدند لباسهای آبرومندانه و آراسته می پوشیدند و اگر گاهی پاره ای از افراد بظاهر مقدس خرده می گرفتند و یا اعتراض میکردند در پاسخ میفرمودند خداوند آراسته و جمیل است و دوست دارد که بندگانش آراسته و خوش هیأت باشند و یاد را پاسخ آنان ابن آیه را تلاوت میفرمودند: «قل من حرم زینة الله انتی اخرج لعماده والطیبات من الرزق». **کتابخانه مدرسه نبویه قم**

خوانندگان ارجمند با اینکه این مقاله بهیچوجه حق مطالب را نتوانست ادا کند باوجود این فهرست وار معلوم شد که اسلام تاچه حد در باره نظافت و بهداشت اهمیت داده است و ما بدینوسیله بطبقات مختلف پیشنهاد میکنیم که حقائق عالیه اسلام را مورد بررسی و مطالعه عمیق قرار دهند تا پیش از پیش بافتخارات مذهبی خود آشنا شده بجهدای ناکرده اسلام را آئینی غیر قابل انطباق با دنیای پیشرفته کنونی و یا مخالف برنامه های بهداشتی تصور نکنند و با یاری پروردگار و قیود چندانشاء الله این مبحث در تحت همین عنوان (ریزه کاریهای اسلام) ادامه دارد

کلید بدیها؟!!

« بدرستی که خداوند برای بدی (و گناهکاری) قلهائی قرار داده (مانند عقل و حیا و ایمان) و کلید آنها شراب است. »
(کافی - امام محمد باقر علیه السلام)

* * *

«میخانه جامی است که دیوانگی را بطریطر میفروشند.»
(دهقان روز - سولفت)